

ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ. ΠΡΟΣ ΠΟΙΑ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ;

A. ΠΑΝΕΘΥΜΙΤΑΚΗ
Επίκουρου Καθηγήτη
Τμήματος Οικονομικών Επιστημών
Πανεπιστημίου Αθηνών

Χρόνια τώρα αγωνιζόμαστε για να πετύχουμε τη λεγόμενη αναβάθμιση-μεταρρύθμιση των οικονομικών σπουδών στον τόπο μας. Πότε στα πλαίσια των Σχολών μας και πότε σε ευρύτερα πλαίσια. Όμως φαίνεται ότι τα αποτελέσματα που έχουμε μέχρι τώρα είναι πενιχρά. Σήμερα ολόκληρο το εκπαιδευτικό σύστημα της ανώτατης εκπαίδευσης βάλλεται και ίσως βάλλεται δικαίως.

Για να αποκτήσει η όποια αναβάθμιση την όποια αξία για το όποιο μέλος της κοινωνίας μας και να δικαιολογείται έτσι η παραγωγική δαπάνη και όχι η διασπάθιση του υστερήματος του Έλληνα φορολογουμένου θα πρέπει, νομίζω,

- α) να αναλογιστούμε το χρέος μας σαν τμήμα ή κατευθύνσεις σπουδών
- β) να δούμε χωρίς παρωπίδες την ιστορική στιγμή στην οποία βρισκόμαστε
- γ) να αναζητήσουμε το ατομικό μας χρέος (φοιτητές, δάσκαλοι, πολιτεία κοινωνία).

Η αποστολή μας σαν τμήματα ή κατευθύνσεις σπουδών έχει οριστεί (και ορίζεται) στενά μέχρι σήμερα. Να εκπαιδύσουμε κάποιες εκατοντάδες φοιτητών κάθε χρόνο, σ' ένα λίγο ως πολύ προσδιορισμένο «ιστορικά» γνωστικό αντικείμενο της επιστήμης μας. Τα μέσα είναι πενιχρά, λίγες αίθουσες και προσωπικό, λίγα βιβλία με προσδιορισμένες αριθμητικά σελίδες (!!!) και μάλλον δανεισμένο περιεχόμενο. Τα προγράμματα σπουδών έχουν πολλά υποχρεωτικά μαθήματα, ενώ το επίπεδο των σπουδών και η ίδια η εκπαιδευτική διαδικασία υποβιβάζονται για τρεις λόγους: από τη μαζικότητα, την έλλειψη ενδιαφέροντος στο βαθμό που οι φοιτητές μας δεν έχουν ή δεν μπορούν να αποκτήσουν ουσιαστική επιλογή στην κατεύθυνση των σπουδών τους και τέλος την έλλειψη εμβάθυνσης. Δεν είναι τυχαίο ότι τα περισσότερα βιβλία στο χώρο μας έχουν καθαρά εισαγωγικό χαρακτήρα και το κάθε τμήμα ή Πανεπιστήμιο ή καλύτερα ο κάθε πανεπιστημιακός δάσκαλος έχει τα «δικά» του βιβλία που

διδάσκονται και διαβάζονται υποχρεωτικά. Δεν ισχύει καμιά διαδικασία κρίσης για την αποδοχή τους από την ευρύτερη επιστημονική κοινότητα. Η συνεισφορά μας στην προσέγγιση του οικονομικού προβλήματος του τόπου μας δεν χαρακτηρίζεται από πλουραλισμό, αφού οι «τάσεις» και τα «ρεύματα» που δημιούργησαν τις διάφορες Σχολές Σκέψης της επιστήμης μας δεν «ζουν» μέσα από τη διδασκαλία ούτε ως χωριστές οντότητες αλλά ούτε και ως λόγος-αντίλογος. Υπάρχουν λίγα ερευνητικά κέντρα, διοργανώνονται ελάχιστα σεμινάρια στα πανεπιστήμια και δεν εκδίδονται περιοδικά που να κυκλοφορούν διεθνώς. Χάνει όμως η κοινωνία μας από μια τέτοια μονόπλευρη και αναγκαστικά ρηχού επιπέδου προσέγγιση του οικονομικού προβλήματος του τόπου μας. Γιατί δεν προβληματίζει τους φοιτητές σε όλους τους χώρους των θεωρητικών και εφαρμοσμένων οικονομικών, στις σύγχρονες λειτουργίες του κράτους και των επιχειρήσεων, στον αγώνα «Βορρά-Νότου» κτλ., και γιατί δεν «αναπαράγει» το ΔΕΠ προς τις παραπάνω κατευθύνσεις μέσα από τις διαδικασίες της ελεύθερης έρευνας.

Στο βωμό μιας τέτοιας (εκ)παιδευτικής διαδικασίας «σπατάλησαν τα ανώτατα, ωριμότερα χρόνια τους» χιλιάδες φοιτητές μας. Γιατί; Δεν αξίζουν κάτι παραπάνω; Σε τι χρησίμευσε ο νους τους; Μήπως σε χωροφύλακα; Εγώ λέω ότι ήρθε η ώρα να ελευθερώσουμε όλες τις φωτεινές δυνάμεις του μυαλού τους και να τις παρατάξουμε στις μάχες που δίνουμε καθημερινά. Πώς θα γίνει αυτό; Αν δεχτούμε σαν χρέος μας τη σύνδεση της επιστήμης μας με τον τόπο μας. Δηλαδή την οικονομία και την κοινωνία τη δικιά μας. Αν δεχτούμε όμως αυτή τη θέση σαν την αποστολή μας, τότε είναι βέβαιο ότι προς τα εκεί θα πρέπει να κατευθύνουμε την εκπαίδευση των φοιτητών μας και την έρευνα και διδασκαλία του ΔΕΠ. Άλλη λύση δεν υπάρχει.

Όμως όλα τα παραπάνω μπορούν να χαρακτηριστούν αγαθές προθέσεις χωρίς δυνατότητα εφαρμογών αν δεν αναλογιστούμε πρώτα την ιστορική στιγμή στην οποία βρισκόμαστε. Αν δεν σκύψουμε πάνω στο κοινωνικοοικονομικό πρόβλημα της εκπαίδευσης για να εξετάσουμε δυνατότητες και προοπτικές. Αν δεν εγκαταλείψουμε τους στείρους δογματισμούς και την ωφελμιστική πολιτική. Αν δεν σεβαστούμε τις «προτιμήσεις» των φοιτητών και τις ανάγκες της οικονομίας και της κοινωνίας. Το γιατί σαλεύουν τα θεμέλια της πανεπιστημιακής κοινότητας σήμερα βρίσκεται ακριβώς στο ότι κανένας δεν πιστεύει στην «προσφορά» της, στην προσφορά των αποφοίτων μας ή των «πτυχιούχων» στον τόπο τους. Κανένας δεν πιστεύει ότι τελικά δεν κυριαρχούν τα δόγματα και η ωφελμιστική πολιτική. Κανένας δεν πιστεύει ότι οι γνώσεις που «παρέχει» ή «αποκτά» θα έχουν κάποια «αξία» και χρησιμότητα. Τέλος κανένας δεν πιστεύει στην αξία της διδασκαλίας.

Ζητώ συγγνώμη που όλα τα παραπάνω ελέχθησαν γρήγορα και σε έντονο ύφος. Ήταν για να βοηθήσουν στο σχηματισμό μιας καθαρής και αμερόλη-

πτης ιδέας για το τι συμβαίνει γύρω μας και πού θέλουμε να πάμε. Σε άλλη συνάντησή μας μπορούμε αν θέλετε να καθορίσουμε τη συγκεκριμένη θεματική προγραμμάτων και κατευθύνσεων που θα ερευνούν, μέσα από το πρίσμα της θεωρίας, την οικονομία και την κοινωνία μας σε μια προσπάθεια να τη «δέσουν» αρμονικά με την παραγωγή και τη συσσώρευση κεφαλαίου. Προς τα εκεί νομίζω ότι θα πρέπει να κατευθυνθούν οι οικονομικές σπουδές στον τόπο μας αν δεν θέλουμε να παράγουμε τεχνολόγους-οικονομολόγους.

Νομίζω επίσης ότι πρέπει να δεχτούμε όλοι ότι «δεν μαχόμαστε για τον εαυτό μας» ούτε κάνουμε το κέφι κανενός. Απλά προσπαθούμε να φυτέψουμε την επιστήμη μας για να δρέψουν τους καρπούς όλοι. Τότε θα έχουμε ριζώσει. Κι αυτό δεν μπορεί να γίνει μόνο με δανεικό σπόρο, όπως περίπου γίνεται σήμερα. Για να πετύχουμε όμως, θα πρέπει (όπως λέει ο Καζαντζάκης) «να κατακάψουμε σαν πάρεργα όλες τις άλλες ασχολίες μας και να αποφασίσουμε (φοιτητές, δάσκαλοι, πολιτεία) ποιος είναι ο προορισμός μας και ποιες είναι οι ευθύνες μας».